

Araştırma Makalesi / Research Article

**A Study of the Secondary School Students' Attitudes Towards
Summarising in Reference to Some Variables**

**Ortaokul Öğrencilerinin Özetleme Tutumlarının Bazı Değişkenler
Açısından İncelenmesi***

Berkay Eroğlu**

Yasemin Aslan***

Geliş / Received: 23.09.2019

Kabul / Accepted: 02.10.2020

ABSTRACT: As an affirmative concept, attitude is affected by many of the variables, and this in turn affects the learners' skill development. Determining the effect of variables on summarizing attitudes of the students might be useful for developing summarising skills. The current study aims to investigate the attitudes of students towards summarising in terms of grade, gender, frequency of reading habits, and academic achievement in Turkish language courses. A total of 478 secondary school students attending a public school in the 2018-2019 academic years participated in this descriptive study. To collect the data, The Scale of Attitude towards Summarising was used. The scale involves 27 questions with two factors named "Like to summarize" and "Believe in Summarising". Results show that students' level of attitudes towards summarising is higher in terms of 5th and 6th-grade students, students with high academic achievement, students reading more and female students.

Keywords: Summarising skills, attitude towards summarising, secondary school students.

ÖZ: Duyuşsal bir özellik olan tutum üzerinde birçok değişken etkili olmakta ve bu da öğrencilerin beceri gelişimlerini etkilemektedir. Öğrencilerin özetleme tutumlarına etki eden değişkenlerin etki düzeylerinin belirlenmesi, özetleme becerilerinin geliştirilmesine zemin hazırlayacaktır. Çalışmanın amacı, öğrencilerin özetlemeye karşı tutumlarını sınıf düzeyi, cinsiyet, okuma sıklıkları ve Türkçe dersi başarı puanı değişkenleri açısından incelemektir. Betimsel nitelikli bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda 2018-2019 eğitim-öğretim yılında bir devlet ortaokulunda öğrenimlerini sürdüren 478 öğrenci yer almıştır. Veri toplama aracı olarak Özetlemeye Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, "Özetleme Yapmaktan Hoşlanma" ve "Özetlemenin Önemine İnanma" olmak üzere iki faktörlü yapıda toplam 27 sorudan oluşmaktadır. Veriler, istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda; 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin 7 ve 8. sınıf öğrencilerine göre, Türkçe dersi başarı puanı yüksek olan öğrencilerin Türkçe dersi başarı puanı düşük olan öğrencilere göre, daha sık kitap okuyan öğrencilerin daha az okuyan öğrencilere göre ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre özetlemeye karşı daha olumlu tutuma sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Özetleme becerisi, özetleme tutumu, ortaokul öğrencileri

* Bu çalışma, birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** MEB Türkçe Öğretmeni, beroğlu@msn.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5792-7304>. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, ybakir@pau.edu.tr

Giriş

Anadili eğitimi, bilgi vermekten ziyade, temel dil becerilerinin bireylere kazandırılması esasına dayanır. Bunun yanında anadili eğitiminin anlama ve anlatma becerileri olmak üzere iki temel boyutu vardır. Anlama ve anlatma becerilerini kazanmış öğrencilerin eğitimin hedeflerine uygun şekilde davranışlara sahip olması daha olasıdır. Anlama ve anlatma becerisinin göstergelerinden biri olan özetleme becerisi, öğrencinin okuduğu, dinlediği veya izlediği bir metni ana hatlarıyla kendi tümceleriyle yeniden ortaya koymasını sağlar. Bu bakımdan özetleme etkinlikleri öğrencinin hem anlama hem anlatma becerileriyle ilişkilidir.

Özetlemek; Türkçe Sözlük'te bir yazı, konu, söz veya filmin içeriğini daha az sözle anlatmak, özünü vermek, kısaltmak ve hülasa etmek biçiminde tanımlanır (TDK 2005, 1556). Öğrenciler, özetleme için özel bir öğretim desenine gerek duyarlar. Çünkü bir özet yazmak, diğer yazım türlerinden çok farklıdır. Çoğu yazım türü; ana düşüncenin oluşturulmasını, içerik ve yapının dikkatli ve planlı biçimde planlanmasını gerektirir. Özetleme, bununla birlikte, söz konusu edilen materyalden temellenmelidir (Anderson, Hidi ve Babadoğan, 1991). Karadağ'a (2019) göre özetlemek, var olan bir düşünceyi, izlenen bir içeriği, dinlenen veya okunan bir metni, olduğundan daha kısa ve özünü yansıtmak üzere yazılı veya sözlü olarak anlatmaktır. Çetinkaya ve Demir'e (2016) göre ise anlama ve anlatma becerilerini içeren çok boyutlu bir öğrenme etkinliğidir. Özetleme, öğrenciyi anlamlı okumaya, önemli düşünceleri belirlemeye ve kendi tümceleri ile içerik oluşturmaya sevk eder (Eggen ve Kauchak, 1992). Bromley ve McKeveney (1986) özetlemenin öğrencilerin sözcük hazinesinin, eleştirel okuma ve anlama becerilerinin gelişmesine ve genel olarak öğrenmelerine yardımcı olduğu görüşündedir (Akt. Çetinkaya ve Demir, 2016). Deneme (2009, 86) ise Presley ve arkadaşlarının farklı öğrenme stratejileri üzerine yapılan çalışmalarını gözden geçirmiş ve özetlemenin kavramaya yardım ettiğini gösteren birçok kanıt bulunduğunu ifade etmiştir.

Tutum diğer insanlar, durumlar ve fikirler ile ilgili tepkilerimizi, düşüncelerimizi ve fikirlerimizi yani dış dünyadaki düşünme durumlarını ve ruh halini belli bir derecede çevresine göstermenin ve bunu açıklamanın temelini oluşturan duyuşsal bir psikolojik eğilimdir (Bordens ve Horowitz, 2002). Smith'e (1968) göre tutum, duylara dayalı olarak bir nesneye karşı zihinsel, duygusal ve psikomotor durumları düzenli bir biçimde etkileyen yaklaşımdır. Tutumlar bireyde yaşanmışlıklara dayalı olarak oluşur, gelişir, devamlılık gösterir, olumlu veya olumsuz yönde bir davranışın ortaya çıkmasını sağlar (Akt. Kağıtçıbaşı, 2004).

Eğitimde başarıyı etkileyen değişkenlerden biri öğrencinin okul, öğretmen, ders, konu vb. öğelerle ilgili tutumudur. Öğrencinin bu öğelere yönelik tutumlarının olumlu ya da olumsuz olması onun başarısını etkileyecektir. Bir bireyin tutumları gözle görülemez, ancak, davranışlarına bakılarak tutumuna yönelik bir fikir sahibi olunabilir. Tutumlar, kendileri gözlenemeyen fakat gözlenebilen bazı davranışlara yol açtığı varsayılan eğilimlerdir (Kağıtçıbaşı, 2004). Olumlu tutumlarla örülü bir eğitim ortamı her açıdan sağlıklı bir eğitim sürecinin gerçekleşmesini sağlar.

Öğrencilerin özetlemeye karşı tutumlarının olumlu biçimde gelişmesi için öncelikle anadili öğretiminde özetleme etkinliklerinin gerektiği şekilde eğitim ortamına aktarılması

ve öğrencilerin özetlemenin önemi hakkında bilgilendirilmeleri gerekir. Alanyazın incelendiğinde, özellikle ders kitaplarındaki özetleme çalışmaları ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda, ders kitaplarında özetlemeye yeterince yer verilmediği ve öğrencilerin Türkçe Dersi Öğretim Programında belirtilen kazanımlara ulaştırılması için ders kitaplarının yeterli olmadığı görülmektedir. Ülper ve Karagül'e (2011) göre Türkçe Dersi Öğretim Programı, temelde kolaydan zora ilkesine uyan bir program olmasına karşın özetleme becerisine ilişkin metinsel işlemlerin dağılımında bu ilkeye uyulmamış, özellikle ana düşünceye ilişkin etkinliklerin dağılımı, son derece düzensiz ve plansız bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Dilidüzgün (2013), ders kitaplarındaki özetleme etkinlikleri ve özetleme çalışmalarına ilişkin öğretmen görüşlerine yönelik çalışmada ders kitaplarındaki özet çalışmalarının biçim ve içeriğinin yeterli olmadığını ve öğretmen görüşlerinin de bu yönde olduğunu belirtir. Öte yandan Karadağ (2019), Türkçe ders kitaplarındaki özetleme etkinlikleri üzerine yaptığı çalışmada, ders kitaplarında daha çok yazılı özet yaptırıldığı, sözlü özet yaptırma etkinliklerinin çok sınırlı olduğu ve özetlemeyle ilk tanışılan 5. sınıf ders kitabında özetlemenin nasıl yapılacağına ilişkin bilgi verilmediğini, yalnızca örnek bir özet metin verildiğini, öğrencilerin özetlemeyi bildiklerinin varsayıldığını belirtmektedir.

Alanyazında özetleme konusunda farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerle, öğretmen adaylarıyla, öğretmenlerle çalışmalar ve Türkçe Dersi Öğretim Programı ile ders kitaplarına yönelik incelemeler yapıldığı görülür. Bu çalışmalarda çoğunlukla öğrencilerin, öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin okuduğunu özetleme becerileri, özetleme becerilerinin düzeyleri ve özetlemede kullandıkları stratejileri belirlenmiştir (Çıkrıkçı, 2004; Belet, 2005; Ateş, 2006; Aslan, 2006; Tok ve Beyazıt, 2007; Deneme, 2008; Deneme, 2009; Susar ve Akkaya, 2009; Susar Kırmızı, 2010; Yazıcı Okuyan ve Gedikoğlu, 2011; Ülper ve Karagül, 2011; Susar Kırmızı ve Akkaya, 2011; Erdem, 2012; Eyüp, Stebler ve Uzuner Yurt, 2012; Bulut, 2013; Dilidüzgün, 2013; Karatay, Güngör, Bolat ve Okur, 2013; Görgeç, 2014; Dilidüzgün ve Genç, 2014; Sümer ve Turna, 2018; Karadağ, 2019). Dinlediğini özetleme becerisine ilişkin olarak Doğan ve Özçakmak (2014) ile Sümer ve Turna'nın (2018) işiten ve işitme yetersizliği çeken öğrencilerin özetleme becerisini karşılaştırdığı çalışmalar dinleme ve işitme ile ilgili olmaları bakımından diğerlerinden ayrılır. Duran ve Özdil (2019) ise yaptıkları çalışmada, Window tekniği ile öğrencilerin özetlemeyi daha eğlenceli ve kolay bulduklarını ve tekniği sevdiğilerinin görüldüğünü, günlük yaşamda özetlemenin gerekli olduğunu düşündüklerini ve özetlemeye yönelik olumlu bir tutum sergilediklerini belirtir.

Özetleme becerileri ile öğrenci tutumları arasındaki ilişkinin ortaya konması özetleme becerilerinin geliştirme çalışmalarında yol gösterici olabilir. Sınıf içinde özetlemeye yönelik yapılan çalışmalar, öğrencilerin özetlemeye yönelik tutumlarını değiştirdiğini gösterir. Öğrencilerin özetlemeye yönelik tutumlarının belirlenmesi, öğretmenlerin özetleme çalışmalarını düzenlemelerine yardımcı olacaktır.

Bu araştırma öğrencilerin sınıf düzeyi, cinsiyet, okuma sıklıkları ve Türkçe dersi başarısı açısından özetlemeye yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ve varsa bu farklılıkların hangi yönde olduğunu belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda şu alt sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin özetlemeye yönelik tutumlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark var mıdır?
2. Öğrencilerin özetlemeye yönelik tutumlarında sınıf düzeyi açısından fark var mıdır?
3. Öğrencilerin özetlemeye yönelik tutumlarında okuma sıklıkları açısından fark var mıdır?
4. Öğrencilerin özetlemeye yönelik tutumlarında Türkçe dersi başarısı açısından fark var mıdır?

Yöntem

Ortaokul öğrencilerinin özetlemeye yönelik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan bu araştırma, tarama modelindedir. Tarama modeli, bir kümenin özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara denir. Katılımcıların yöntemlere ilişkin görüşlerini ölçen sorular çeşitli sormaca yöntemleri kullanılarak en iyi biçimde yanıtlanabilir. Yanıtlar daha sonra soruları yanıtlayan kişilere ilişkin sıklık dereceleri ve yüzdeler olarak çizelge biçimine getirilir ve sunulur. Tarama modelinin önemli bir getirisi de oldukça çok bireyden oluşan örneklemden elde edilen bilgiyi bize sunmasıdır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2017). Bu çalışmada da katılımcılardan veriler toplanmış sonra toplanan veriler betimsel çözümleme yöntemi ile çözümlenmiş ve bulgular değerlendirilmiştir.

Çalışma Grubu

Katılımcıların sınıf ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Cinsiyet ve Sınıf Dağılımları

Sınıf Düzeyi	Kız	%	Erkek	%	Toplam
5. Sınıf	52	44,6	66	55,9	118
6.Sınıf	56	46,6	64	53,4	120
7. Sınıf	64	53,4	56	46,6	120
8. Sınıf	71	59,1	49	40,9	120
Toplam	243	50,8	235	49,2	478

2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılında İstanbul ilinde bir devlet ortaokulunda öğrenim görmekte olan 235’i erkek, 243’ü kız olmak üzere toplam 478 öğrenci oluşturmaktadır. Her sınıf düzeyinden “rastlantısal (random, yansız)” yöntemle öğrenciler seçilmiş, samimi cevaplar vermediği düşünülen öğrencinin yanıtları kapsam dışı bırakılmış, böylelikle her sınıf düzeyinde ± 120 öğrencinin verileri incelenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Çetinkaya ve Demir (2016) tarafından geliştirilen Özetlemeye Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Özetlemeye Yönelik Tutum Ölçeği, “Özetleme Yapmaktan Hoşlanma” ve “Özetlemenin Öneme İnanma” olmak üzere 2 faktörlü yapıda ve toplam 27 maddeden oluşmaktadır. Öğrencilerden; cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, kitap okuma sıklıkları, (Haftada 2 ve fazlası, Haftada 1, İki Haftada 1, Ayda 1 ve Ayda 1’den az) ve Türkçe dersi başarıları (85-100, 70-84, 55-69 ve 54 ve altı) ile ilgili bilgi vermeleri ve Özetlemeye Yönelik Tutum Ölçeği’ni doldurmaları istenmiştir.

Tutum ölçeğinde bulunan 27 maddenin her biri, maddelere katılıp katılmama durumuna göre 1'den 5'e kadar likert tipinde derecelendirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı özetleme yapmaktan hoşlanma boyutu için 0.901, özetlemenin önemine inanma alt boyutu için 0.903, ölçeğin tamamı için ise 0.931'dir.

Verilerin Çözümlemesi

Veriler, istatistik paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde anlamlılık düzeyi (p) 0.05 olarak kabul edilmiştir. Veri analizine geçilmeden önce ölçekten alınan puanların normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Bu amaçla alt boyutlardan elde edilen puanlara ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Buna göre puan dağılımlarının normal dağılımdan aşırı sapma göstermediği söylenebilir. Varyansların homojenliği varsayımı ise Levene F testi ile sınanmış ve grup varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistik yöntemlerin yanında, Bağımsız Örneklemeler t testi ve Tek Yönlü ANOVA'dan yararlanılmıştır.

Bulgular

Cinsiyet Değişkenine Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan ilk değişken öğrencilerin cinsiyetleridir. Cinsiyet değişkenine yönelik bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklemeler t-Testi Sonuçları

Özetlemeye Dönük Tutum	Cinsiyet	N	\bar{X}	S_x	sd	t	p
Hoşlanma	Kız	243	46,05	6,25	476	4.125	.020*
	Erkek	235	44,61	7,13			
Önemine İnanma	Kız	243	44,45	4,75	476	4.718	.000*
	Erkek	235	42,07	5,38			
Toplam	Kız	243	90,50	8,23	476	3.086	.000*
	Erkek	235	86,68	8,95			

* $p < 0.05$

Tablo 2'de de görüldüğü gibi bağımsız örneklemeler t-testi sonuçları incelendiğinde, kız öğrencilerle erkek öğrencilerin puanları arasında kız öğrenciler lehine anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir ($t_{(476)}=4.125, p < .05$). Çalışma grubunda yer alan kız öğrencilerin hoşlanma alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 46.05$, erkek öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 44.61$ 'dir.

Bağımsız örneklemeler t-testi sonuçları incelendiğinde, kız öğrencilerle erkek öğrencilerin puanları arasında kız öğrenciler lehine anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir ($t_{(476)}=4.718, p < .05$). Kız öğrencilerin özetlemenin önemine inanma alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 44.45$, erkek öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 42.07$ 'dir.

Kız öğrencilerle erkek öğrencilerin puanları arasında kız öğrenciler lehine anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir ($t_{(476)}=3.086$, $p<.05$). Kız öğrencilerin Özetlemeye Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=90.50$, erkek öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=86.68$ 'dir.

Sınıf Düzeyi Değişkenine Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan ikinci değişken öğrencilerin sınıf düzeyleridir. Sınıf düzeyine yönelik bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Sınıf Düzeyine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Özetleme Dönük Tutum	Sınıf Düzeyi	N	\bar{X}	S_x	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Hoşlanma	5. Sınıf	120	46,83	6,76	Gruplar Arası	1360,106	3	453,369	10,664	,000*	
	6. Sınıf	120	47,21	6,96	Grup İçi	20237,392	476	42,516			5-7,8
	7. Sınıf	120	43,43	6,33	Toplam	21597,498	479				6-7,8
	8. Sınıf	120	43,93	6,00							
Önemine İnanma	5. Sınıf	120	43,68	5,94	Gruplar Arası	112,742	3	37,581	1,380	,248	
	6. Sınıf	120	43,74	4,66	Grup İçi	12961,850	476	27,231			
	7. Sınıf	120	43,17	5,19	Toplam	13074,592	479				
	8. Sınıf	120	42,53	4,99							
Tutum	5. Sınıf	120	90,51	9,99	Gruplar Arası	2125,373	3	708,458	9,657	,000*	
	6. Sınıf	120	90,95	8,09	Grup İçi	34920,358	476	73,362			5-7,8
	7. Sınıf	120	86,60	7,85	Toplam	37045,731	479				6-7,8
	8. Sınıf	120	86,47	8,17							

* $p < 0.05$

Tablo 3'te verilen ANOVA sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin özetlemeden hoşlanma puanları arasında sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir ($F_{(3,476)}=10.664$, $p<.05$). LSD çoklu karşılaştırma testi sonuçları incelendiğinde ise bu farklılığın 5. ve 6. sınıftaki öğrencilerle 7. ve 8. sınıftaki öğrenciler arasında 5. ve 6. sınıftaki öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Bu bulgular 5. ve 6. sınıftaki öğrencilerin özetlemeden daha çok hoşlandığını ortaya koymaktadır. Sınıf düzeyi arttıkça özetlemeden hoşlanma azalmaktadır. Sınıf düzeyi ile özetlemeden hoşlanma arasında ters orantı söz konusudur denilebilir. 5. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin hoşlanma alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=46.83$, 6. sınıftaki öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=47.21$, 7. sınıftaki öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=43.43$ ve 8. sınıftaki öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=43.93$ 'tür.

Tablo 3'e göre, öğrencilerin özetlemenin önemine inanma puanları arasında sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($F_{(3,476)}=1.380$, $p<.05$). 5. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin özetlemenin önemine inanma alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=43.68$, 6. sınıftaki öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=43.74$, 7. sınıftaki öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=43.17$ ve 8. sınıftaki öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=42.53$ 'tür.

ANOVA sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin özetlemeye yönelik tutum puanları arasında sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir ($F_{(3,476)}=9.657$, $p<.05$). LSD çoklu karşılaştırma testi sonuçları incelendiğinde ise bu farklılığın 5. ve 6. sınıftaki öğrencilerle 7. ve 8. sınıftaki öğrenciler arasında 5. ve 6. sınıftaki öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. 5. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin Özetlemeye Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=90.51$, 6. sınıftaki öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=90.95$, 7. sınıftaki öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=86.60$ ve 8. sınıftaki öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=86.47$ 'dir (Tablo 3).

Kitap Okuma Sıklığı Değişkenine Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan üçüncü değişken kitap okuma alışkanlığıdır. Kitap okuma alışkanlığına yönelik bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Kitap Okuma Alışkanlığına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Özetleme Tutumu	Kitap Okuma Alışkanlığı	N	\bar{X}	S_x	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Hoşlanma	Haftada 1	172	46,376,50		Gruplar Arası	1951,251	4	487,81311,794,000*			
	İki haftada 1	138	45,256,19		Grup İçi	19646,247475		41,361			1-3,4,5 2-4,5
	Ayda 1	90	43,586,40		Toplam	21597,498479					3-5 4-5
	Ayda 1'den Az	46	41,636,86								
	Haftada 2 ve Fazlası	34	50,356,57								
Önemine İnanma	Haftada 1	172	44,534,84		Gruplar Arası	1217,632	4	304,40812,195,000*			
	İki Haftada 1	138	43,584,54		Grup İçi	11856,960475		24,962			1-3,4 2-3,4
	Ayda 1	90	41,005,24		Toplam	13074,592479					3-5 4-5
	Ayda 1'den Az	46	40,636,56								
	Haftada 2 ve Fazlası	34	45,354,43								
Tutum	Haftada 1	172	90,908,55		Gruplar Arası	5938,701	4	1484,67522,671,000*			1-2, 3,4,5 2-3,4,5
	İki Haftada 1	138	88,836,98		Grup İçi	31107,030475		65,488			3-5 4-5
	Ayda 1	90	84,588,13		Toplam	37045,731479					

Ayda 1'den Az	46	82,269,71
Haftada 2 ve Fazlası	34	95,717,38

* $p < 0.05$

Tablo 4'e göre ANOVA sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin özetlemeden hoşlanma puanları arasında kitap okuma alışkanlığına göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir ($F_{(3,476)}=11.794$, $p<.05$). LSD çoklu karşılaştırma testi sonuçları incelendiğinde ise bu farklılığın haftada iki ve daha fazla kitap okuyan öğrencilerle haftada 1, iki haftada 1, ayda 1 ve ayda 1'den az kitap okuyan öğrenciler arasında haftada iki ve daha fazla kitap okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Haftada 1 kitap okuyan öğrencilerle ayda 1 ve aydan 1'den az kitap okuyan öğrenciler arasında haftada bir kitap okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca iki haftada 1 kitap okuyan öğrencilerle ayda 1'den az kitap okuyan öğrenciler arasında iki haftada bir kitap okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Haftada 1 kitap okuyan öğrencilerin hoşlanma alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=46.37$, iki haftada 1 kitap okuyan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=45.25$, ayda 1 kitap okuyan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=43.58$, ayda 1'den az kitap okuyan öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=41.63$ ve haftada 2 ve daha fazla kitap okuyan öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=50.35$ 'tir.

ANOVA sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin özetlemenin önemine inanma puanları arasında kitap okuma alışkanlığına göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir ($F_{(3,476)}=12.195$, $p<.05$). LSD çoklu karşılaştırma testi sonuçları incelendiğinde ise bu farklılığın haftada iki ve daha fazla kitap okuyan öğrencilerle ayda 1 ve ayda 1'den az kitap okuyan öğrenciler arasında haftada iki ve daha fazla kitap okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Haftada 1 kitap okuyan öğrencilerle ayda 1 ve ayda 1'den az kitap okuyan öğrenciler arasında haftada bir kitap okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca iki haftada 1 kitap okuyan öğrencilerle ayda 1 ve ayda 1'den az kitap okuyan öğrenciler arasında iki haftada 1 kitap okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Haftada 1 kitap okuyan öğrencilerin özetlemenin önemine inanma alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=44.53$, iki haftada 1 kitap okuyan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=43.58$, ayda 1 kitap okuyan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=41.00$, ayda 1'den az kitap okuyan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=40.63$ ve haftada 2 ve daha fazla kitap okuyan öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=45.35$ 'tir (Tablo 4).

ANOVA sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin özetlemeye yönelik tutum puanları arasında kitap okuma alışkanlığına göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir ($F_{(3,476)}=22.671$, $p<.05$). LSD çoklu karşılaştırma testi sonuçları incelendiğinde ise bu farklılığın haftada 2 ve daha fazla kitap okuyan öğrencilerle haftada 1, iki haftada 1, ayda 1 ve ayda 1'den az kitap okuyan öğrenciler arasında haftada 2 ve daha fazla kitap okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Haftada 1 kitap okuyan öğrencilerle iki haftada 1, ayda 1 ve aydan 1'den az kitap okuyan öğrenciler arasında haftada 1 kitap okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca iki haftada 1 kitap

okuyan öğrencilerle ayda 1 ve ayda 1'den az kitap okuyan öğrenciler arasında iki haftada 1 kitap okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Haftada 1 kitap okuyan öğrencilerin Özetlemeye Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=90.90$, iki haftada 1 kitap okuyan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=88.83$, ayda 1 kitap okuyan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=84.58$, ayda 1'den az kitap okuyan öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=82.26$ ve haftada 2 ve daha fazla kitap okuyan öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=95.71$ 'dir (Tablo 4).

Türkçe Dersi Başarı Puanı Değişkenine Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan dördüncü değişken öğrencilerin Türkçe dersi başarı puanlarıdır. Türkçe dersi başarıları; 85-100, 70-84, 55-69 ve 54 ve altı olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. Yapılan çözümleme sonucu elde edilen bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Türkçe Dersi Başarı Puanına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Özetleme Tutumu	Başarı Puanı	N	\bar{X}	S_x	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Hoşlanma	85-100	197	46,406,38		Gruplar Arası	536,095	3	178,698	4,039,007*		
	70-84	152	45,306,95		Grup İçi	21061,403476		44,247			1-3,4
	55-69	91	44,076,40		Toplam	21597,498479					
	54 ve altı	40	43,307,34								
Önemine İnanma	85-100	197	45,143,99		Gruplar Arası	1297,092	3	432,36417,474,000*			
	70-84	152	42,555,39		Grup İçi	11777,499476		24,743			1-2,3,4
	55-69	91	41,006,26		Toplam	13074,592479					2-3
	54 ve altı	40	42,054,34								
Tutum	85-100	197	91,547,66		Gruplar Arası	3349,328	3	1116,44315,771,000*			
	70-84	152	87,868,99		Grup İçi	33696,403476		70,791			1-2,3,4
	55-69	91	85,079,26		Toplam	37045,731479					2-3
	54 ve altı	40	85,357,58								

* $p < 0.05$

Tablo 5'e göre ANOVA sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin özetlemeden hoşlanma puanları arasında Türkçe dersi başarı puanına göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir ($F_{(3,476)}=4.039$, $p<.05$). LSD çoklu karşılaştırma testi sonuçları incelendiğinde ise bu farklılığın başarı puanı 85-100 arası olan öğrencilerle 55-69 ve 54 ve altı olan öğrenciler arasında başarı puanı 85-100 arası olan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Türkçe dersi başarı puanı 85-100 arası olan öğrencilerin hoşlanma alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=46.40$, 70-84 arası olan öğrencilerin

puanlarının ortalaması $\bar{X} = 45.30$, 55-69 arası olan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X} = 44.07$ ve 54 ve altı olan öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 43.30$ 'dur.

ANOVA sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin özetlemenin önemine puanları arasında Türkçe dersi başarı puanına göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir ($F_{(3,476)}=17.474$, $p<.05$). LSD çoklu karşılaştırma testi sonuçları incelendiğinde ise bu farklılığın başarı puanı 85-100 arası olan öğrencilerle 70-84, 55-69 ve 54 ve altı olan öğrenciler arasında başarı puanı 85-100 arası olan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca 70-85 arası olan öğrencilerle 55-69 arası olan öğrenciler arasında başarı puanı 85-100 arası olan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Türkçe dersi başarı puanı 85-100 arası olan öğrencilerin özetlemenin önemine inanma alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 45.14$, 70-84 arası olan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X} = 42.55$, 55-70 arası olan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X} = 41.00$ ve 55 ve altı olan öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 42.05$ 'tir (Tablo 5).

ANOVA sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin özetlemeye yönelik tutum puanları arasında Türkçe dersi başarı puanına göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir ($F_{(3,476)}=15.771$, $p<.05$). LSD çoklu karşılaştırma testi sonuçları incelendiğinde ise bu farklılığın başarı puanı 85-100 arası olan öğrencilerle 70-84, 55-69 ve 54 altı olan öğrenciler arasında başarı puanı 85-100 arası olan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca 70-84 arası olan öğrencilerle 55-69 arası olan öğrenciler arasında başarı puanı 85-100 arası olan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Türkçe dersi başarı puanı 85-100 arası olan öğrencilerin, Özetlemeye Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 91.54$, 70-84 arası olan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X} = 87.86$, 55-59 arası olan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X} = 85.07$ ve 54 altı olan öğrencilerin puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 85.35$ 'tir (Tablo 5).

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin özetleme tutumları; cinsiyet, sınıf düzeyi, kitap okuma sıklıkları ve Türkçe dersi başarı puanları değişkenleri açısından incelenmiştir.

Araştırmada ele alınan cinsiyet değişkeniyle ilgili elde edilen bulgular sonucunda; özetleme yapmaktan hoşlanma ve özetlemenin önemine inanma alt boyutları ile genel olarak özetlemeye yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puanların ortalamasına göre kız öğrencilerle erkek öğrencilerin puanları arasında kız öğrenciler lehine anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Özetleme becerisiyle ilgili yapılan çalışmaların bazılarında da kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha iyi özetleme yaptıkları görülür (Karatay ve diğerleri, 2013; Kurnaz ve Akaydın, 2015; Doğan ve Özçakmak, 2014; Özçakmak, 2015; Çetin ve Bulut, 2020). Çalışma, sözü edilen çalışmaların sonuçları ile uyumludur. Bununla birlikte Sert (2010) ve Şapçı (2018) yaptıkları çalışmalarda, okuduklarını anlama başarısı açısından da kız öğrencilerin lehine anlamlı farklar bulmuşlardır. Bu bilgilerden yola çıkarak okuduğunu anlama becerisi gelişmiş olan kız öğrencilerin, okuduğunu anlama becerisinin bir göstergesi olan özetleme etkinliğinde de başarılı olmaları ve özetlemeye karşı olumlu tutumlara sahip olmaları beklenebilir.

Sınıf düzeyi değişkeniyle ilgili elde edilen bulgular, hoşlanma alt boyutu açısından 5. ve 6. sınıftaki öğrencilerin özetleme ediminden daha fazla hoşlandığını ortaya koymaktadır. Özetlemenin önemine inanma alt boyutundaki bulgulara göre, öğrencilerin özetlemenin önemine inanma puanları arasında sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı, özetlemeye yönelik tutum puanları arasında ise sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Bulgulardaki test sonuçları incelendiğinde ise bu farklılığın 5. ve 6. sınıftaki öğrencilerle 7. ve 8. sınıftaki öğrenciler arasında 5. ve 6. sınıftaki öğrenciler lehine olduğu görülmektedir.

Okuma sıklıkları değişkeni açısından elde edilen bulgulara göre kitap okuma sıklığı arttıkça öğrencilerin özetlemeden hoşlanma, özetlemenin önemine inanma ve özetlemeye yönelik tutumlarında olumlu yönde bir değişme görülmektedir. Okuma alışkanlığının ya da okuma sıklığının pek çok araştırmada akademik başarıyı ve dil becerilerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Karatay ve Okur (2012), öğretmen adaylarının özetleme becerisi ile okuma sıklıkları arasında doğru orantı olduğunu; Kurulgan ve Çekerol (2008), güçlü okuma alışkanlığı olan üniversite öğrencilerinin akademik başarılarının da yüksek olduğunu; Başaran ve Ateş (2009), okumaya yönelik olumlu tutum düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin Türkçe dersindeki akademik başarılarının da yükseldiğini belirtir.

Türkçe dersi başarısı arttıkça öğrencilerin özetleme ediminden hoşlanma tutumlarında, özetlemenin önemine inanma tutumlarında ve özetlemeye yönelik tutumlarında olumlu yönde bir değişme görülmektedir. Türkçe dersi başarısı ve tutum arasındaki ilişkiye benzer bir durum yüksek akademik başarı ve özetleme ilişkisinde de bulunmaktadır. Karatay vd. (2013) ile Çetin ve Bulut (2020), çalışmalarında akademik başarı arttıkça özetleme başarısının da arttığını belirlemişlerdir. Öte yandan Ateş (2008), Türkçe dersine yönelik tutumları olumlu yönde olan öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyi, Türkçe dersi akademik başarısı ve genel akademik başarı elde ettiklerini, buna karşın Türkçe dersine karşı olumsuz tutumlara sahip öğrencilerin bu alanlarda başarısız oldukları sonucuna ulaşmıştır. Türkçe dersi başarısı düşük öğrencilerin okuduğunu anlama ve özetleme tutumlarının olumsuz, bu konulardaki başarılarının da düşük olması kaçınılmazdır.

Sonuç olarak sınıf düzeyi düştükçe, okuma sıklığı arttıkça ve Türkçe dersi başarısı arttıkça öğrencilerin özetlemeye yönelik tutumları olumlu yönde değişmektedir. Ayrıca kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla özetlemeye karşı daha olumlu tutumlar taşımaktadırlar.

Kaynakça

- Anderson V., Hidi, S. ve Babadoğan C. (1991). Özetlemenin öğrencilere öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24, 587-594.
- Aslan, A. (2006). *İlköğretim okulu 4. sınıf öğrencilerinin bilgilendirici metinleri anlama, özetleme ve hatırlama becerileri üzerinde zihin haritalarının etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ateş, M. (2008). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyleri ile Türkçe dersine karşı tutumları ve akademik başarıları arasındaki ilişki*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Ateş, S. (2006). *İlköğretim dördüncü sınıf metnindeki görsellerin okuduğunu anlama ve özetlemeye etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Başaran, M. ve Ateş, S. (2009). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin okumaya ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 73-92.
- Belet, D. S. (2005). *Öğrenme stratejilerin okuduğunu anlama ve yazma becerileri ile Türkçe dersine ilişkin tutumlara etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Bordens, K. S. ve Horowitz, I. A. (2002). *Social Psychology, Second Edition*. Mahwah, NJ, USA: Lawrence Erlbaum Associates, Incorporated, s 177.
- Brown, A. L., Day, J. D. & Jones, R. S. (1983). The development of plans for summarizing texts. *Child Development*, 54, 968-979.
- Bulut, P. (2013). *İlköğretim 5. sınıf öğrencileri ve öğretmenlerinin özetleme stratejilerinin değerlendirilmesi: Türkçe dersi örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çetinkaya, G. ve Demir, B. P. (2016). *Özetlemeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: güvenilirlik ve geçerlik çalışması*, Ülper, H. (Ed.) 9. *Uluslararası Türkçenin Eğitim-Öğretimi Kurultayı Bildirileri* içinde, s. 206-221, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çıkrıkçı, S. S. (2004). *İlköğretim öğrencilerinde özetleme becerisinin gelişimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çıkrıkçı, S. S. (2008). İlköğretim öğrencilerinde özetleme becerisinin gelişimi. *Dil Dergisi*, 141, 19-35.
- Day, J. D. (1986). Teaching summarization skills: Influences of student ability level and strategy difficulty. *Cognition and Instruction*, 3(3), 193-210.
- Deneme, S. (2008). *Yabancı dilde yazma becerisinin gelişiminde özetleme tekniğinin öğretimi ve başarıya etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Deneme, S. (2009). İngilizce öğretmen adaylarının özetleme stratejilerini kullanım tercihleri. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 5(2), 85-91.
- Dilidüzgün, Ş. (2013). Ortaokul Türkçe derslerinde okumadan özet yazmaya. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(2), 47-68.
- Dilidüzgün, Ş. ve Genç, Ş. (2014). Metin türü odaklı özet çıkarma çalışmalarının özet çıkarma becerisini geliştirmeye etkisi. (Ed.: K. İşeri, G. Çetinkaya, T. Çelik, S. Demirgüneş, T. Daşöz ve Y. Gençler). *Türkçe eğitiminde kuramsal ve uygulamalı çalışmalar*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, s. 87-103.
- Erdem, C. (2012). Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının özetleme stratejilerini kullanım tercihleri ve metin dil bilimsel bir özetleme çalışması. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(3), 36-52.
- Doğan, Y. ve Özçakmak H. (2014). *Türkçe öğretmeni adaylarının dinlediğini özetleme becerilerinin değerlendirilmesi*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(28), 153-176.
- Eggen, P. ve Kauchak, D. (1992). *Educational psychology: classroom connection*. New York: Macmillan.
- Eyüp, B., Stebler, M. Z. ve Uzuner Yurt, S. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının özetleme stratejilerini kullanmadaki eğilimleri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 22-30.
- Görgeç İ. (1997). *Özetleme ve bilgi haritası oluşturma yönteminin bilgilendirici bir metin öğrenme ve hatırlama düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Görgen, İ. (2014). Karşılıklı ve doğrudan öğretim yaklaşımlarının özetleme becerisine etkisi. *Ejer Congress 2014 Bildiri Özetleri*, 591-593.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). *Yeni insan ve insanlar*, İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karadağ, Ö. (2011). Yazma eğitiminde anlatım tarzları ve öğretimi. (Ed.: M. Özbay), *Yazma Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, s. 147-175.
- Karadağ, Ö. (2019). Türkçe ders kitaplarında yer alan özetleme etkinlikleri üzerine bir değerlendirme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 469-485.
- Karatay, H. ve Okur, S. (2012). Öğretmen adaylarının öyküleyici ve bilgilendirici metinleri özetleme becerileri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(7), 399-420.
- Karatay, H., Güngör, H., Bolat, K. K. ve Okur, S. (2013). 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin özetleme becerileri. (Ed.: C. Demir ve H. Parlakyıldız), *Prof. Dr. Abdurrahman Güzel'e Armağan*. Ankara: Akçağ Yayınları, s. 277-298.
- Keçik, İ. (1993). İlkokul öğrencilerinin özet metinlerinde işlettikleri büyük ölçekli yapı kuralları ve metin türü farklılıklarının etkisi. (Ed.: G. Durmuşoğlu, K. İmer, A. Kocaman ve S. Özsoy), *Dilbilim Araştırmaları*. Ankara: Hitit Yayıncılık, s.155-161.
- Kurulgan, M. Çekerol, G. S. (2008). Öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2),237-258.
- MEB (2018). *İlkokul ve ortaokul Türkçe dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Özçakmak, H. (2015). *Türkçe öğretmeni adaylarının not alarak dinlemede özetleme stratejilerini kullanma becerileri*, Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özyılmaz, G. (2010). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerine okuduğunu anlama stratejileri öğretiminin okuduğunu anlama başarısı üzerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sert, A. (2010). *İlköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Susar Kırmızı, F. (2008). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi*. İstanbul: Ekin Yayınevi.
- Susar Kırmızı, F. (2010). İlköğretim 4. sınıf Türkçe öğretiminde çoklu zekâ kuramına dayalı işbirlikli öğrenme yönteminin özetleme stratejisi üzerindeki etkileri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 99-108.
- Susar, F. ve Akkaya, N. (2009). University students for using the summarizing strategies. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 2496-2499.
- Susar Kırmızı, F. ve Akkaya, N. (2011). İlköğretim özetleme stratejilerinin kullanımına ilişkin nitel bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 267-277.
- Sümer, H. M., ve Turna, C. (2018). İşiten ve işitme yetersizliği olan öğrencilerin özetleme becerileri açısından incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 19(3), 531-551. doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.348310
- Şapçı, D. (2018). *İlkokul öğrencilerinin bilgilendirici metinleri anlama ve özetleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Tok, Ş. ve Beyazıt, N. (2007). İlköğretim 3. sınıf Türkçe dersinde özetleme ve not alma stratejilerinin okuduğunu anlama ve kalıcılık üzerindeki etkileri. *Eğitim Araştırmaları*, 28, 113-122.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Güncel Türkçe sözlük*. Ankara.

- Ülper, H. ve Karagül, S. (2011). Özetleme becerisinin kazandırılmasına yönelik etkinlikler: Ders kitapları temelinde bir araştırma. (Ed.: V. D. Günay, Ö. Fidan, B. Çetin ve F. Yıldız), *Türkçe Öğretimi Üzerine Çalışmalar*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, s. 145-155.
- Yazıcı Okuyan, H. ve Gedikoğlu, Y. G. (2011). Öğretmenlerce üretilen yazılı özet metinlerin niteliksel özellikleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 1007-1020.